

*Maciej J. Nowak**
*Milena Lusarczyk***

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W NAJMNIEJSZYCH MIASTACH W POLSCE

Streszczenie

W artykule dokonano charakterystyki przedsiębiorczości w najmniejszych miastach Polski (liczących do 2 tysięcy mieszkańców). W szczególności zwrócono uwagę na liczbę przedsiębiorców sektora prywatnego ogółem, wybrane grupy własnościowe oraz funkcjonalne przedsiębiorców. W badaniach uwzględniono zależność pomiędzy położeniem i liczbą ludności w badanych miasteczkach a rozwojem przedsiębiorczości na ich terenie. Przeanalizowano ponadto wszystkie strategie rozwoju gmin, których badane miasta stanowią stolice, pod kątem ujęcia w nich kwestii związanych z rozwojem gospodarczym.

Wstęp

Analiza poszczególnych aspektów rozwoju małych miast często bywa trudna do przeprowadzenia z uwagi na praktyczne problemy związane z wyodrębnianiem poszczególnych, w miarę jednorodnych grup miast.

* Dr, Katedra Prawa i Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Ekonomiczny, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie.

** Mgr Katedra Doradztwa w Agrobiznesie, Wydział Ekonomiczny, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie.

Każde miasto jest bowiem inne i niełatwo w sposób niebudzący wątpliwości zaproponować, odnoszące się do wszystkich miast z danej grupy, wnioski. Dlatego też w literaturze przedmiotu popularne jest opisywanie studiów przypadku. Należy stwierdzić jednak, że w ramach dokonania takiego studium, wskazane byłoby proponowanie w wynikach badań wniosków, które można zastosować również do innych, niż tylko analizowanych ośrodków (tak np. Zuzńska-Żyśko 2005/2006, Derlicki, Derlicka 2008). Osobnym sposobem na uzyskanie potrzebnych i wartościowych pod względem naukowym wniosków jest analiza jednego, określonego aspektu funkcjonowania miast dobranych na cele konkretnych badań według pewnych cech wspólnych. Podobna próba została podjęta również w niniejszym artykule. Celem artykułu jest określenie tego, w jakim kierunku rozwija się przedsiębiorczość w najmniejszych miastach w Polsce. Przedsiębiorczość jest traktowana jako najcenniejszy zasób współczesnych społeczeństw (Brojak-Trzaskowska 2007). Na cele badań wybrano najmniejsze miasta Polski, czyli te, których ludność nie przekracza 2 tysięcy mieszkańców (znaleziono 40 takich miast – załącznik z ich listą na końcu artykułu). Najmniejsze miasta w Polsce są zlokalizowane następująco w województwach: po jednym mieście występuje w województwie dolnośląskim, lubuskim, lubelskim oraz śląskim, dwa miasta występują w województwie opolskim, trzy miasta występują w województwie kujawsko – pomorskim, cztery miasta występują w województwie zachodniopomorskim, mazowieckim, podkarpackim oraz świętokrzyskim, sześć miast występuje w województwie podlaskim, a osiem miast w województwie wielkopolskim.

Na cele badań dokonano analizy następujących danych: liczba podmiotów gospodarczych z sektora prywatnego, liczba przedsiębiorców – osób fizycznych, liczba spółek prawa handlowego, liczba spółek prawa handlowego z kapitałem zagranicznym, liczba przedsiębiorców z celowo wybranych sekcji A, F oraz G Polskiej Klasyfikacji Działalności. W tym ostatnim wypadku, przy doborze sekcji PKD wybrano usługi standardowe, gdyż to one właśnie stanowią domenę gospodarki lokalnej (Smętkowski 2009). Dla zebranych danych wyliczono wspólne dla wszystkich najmniejszych miast: średnią, medianę, dominantę, wartość maksymalną oraz minimalną. W większości wypadków określono także współczynnik przedsiębiorczości. Przeprowadzono badania statystyczne analizy skupień oraz analizy korelacji. W pracy uwzględniono również zapisy gminnych strategii rozwoju na temat przedsiębiorczości w badanych miastach. Badania dotyczą lat 2004–2008.

Przedsiębiorczość w małych miastach w literaturze przedmiotu

Według przeważającej opinii zawartej w literaturze, za małe miasta uważane są takie ośrodki, których liczba nie przekracza 20 tysięcy mieszkańców. Z grupy tej wyodrębnia się miasta najmniejsze, liczące do 5 tysięcy mieszkańców ludności (Czornik 2008). W niniejszym artykule zwrócono uwagę na grupę miast najmniejszych, liczących w roku 2008 do 2 tysięcy mieszkańców. Nie budzi wątpliwości to, że w przedmiotowym wypadku, miasta te w niewielkim stopniu realizują poszczególne funkcje miejskie. A przynajmniej trudno ich funkcje miejskie porównywać do funkcji miejskich nawet miast średnich. W artykule zwrócono uwagę przede wszystkim na funkcję gospodarczą: podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, w jak dużym zakresie na terenie najmniejszych miast w Polsce uwzględniono rozwój działalności gospodarczej. Przeprowadzono to przy założeniu, że pomimo zasygnalizowanych powyżej istotnych różnic związanych z potencjałem rozwojowym, każde małe miasto zmuszone niejako jest pełnić rolę (również w sferze gospodarczej) ośrodka ponadlokalnego (Twardzik 2009). Tym niemniej, w literaturze wskazuje się, że właśnie w ostatnich czasach małe miasta w coraz większym stopniu tracą funkcje ponadlokalnych ośrodków obsługi (Korcelli 2009). Dochodzić może w ten sposób do pewnej sprzeczności pomiędzy założeniami a praktyką.

M. Czornik wśród czynników miastotwórczych wymienia czynniki ekonomiczne, decydujące o możliwości stworzenia w nich miejsc pracy (Czornik 2008). W grupie różnych funkcji miasta (a zwłaszcza małego miasta), zwraca uwagę funkcja przemysłowa (Nowacka-Rejzner, Zawada 2009), funkcja usługowa oraz funkcja handlowa (Słodczyk 2003). Każda z nich w pewnym zakresie powiązana jest z lokalizacją na terenie miasta podmiotów gospodarczych. Zagadnienie to stanowić może przedmiot badań ekonomicznych (Gorzela 2008). To właśnie miasta zapewniają najlepsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej, czyli m.in. dostępność komunikacyjną, dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną oraz możliwość wykorzystania wolnych obiektów na cele biurowe (Kot 2001). R. Borowiecki oraz B. Siuta-Tokarska wskazują ponadto, że na rozwój przedsiębiorczości wpływ mają między innymi takie czynniki, jak: efektywność podaży i rynku zbytu, postęp techniczny oraz skala dochodów okolicznej ludności (Borowiecki, Siuta-Tokarska 2008). Powiązania gospodarcze powinny być zarówno pierwotne, jak i wtórne, co znacząco pozwoli określić możliwość rozwoju

kontaktów i wymiany handlowej. Wskazać również należy, że dobrze rozwinięte podmioty gospodarcze współpracują z otoczeniem, co w istotny sposób rzutuje na ogólny rozwój danej jednostki osadniczej (Daszkiewicz 2007). Biorąc pod uwagę powyższe, należy stwierdzić, że przedsiębiorczość stanowi jeden z najistotniejszych czynników, w oparciu o który określa się znaczenie oraz rolę miasta. W tym kontekście szczególną rolę pełnią inwestorzy zagraniczni, przyczyniający się do budowania konkurencyjności gminy poprzez wpływ na czynniki lokalizacji oraz efekty swojej działalności (Dziemianowicz 2008).

J. Parysek podnosi, że rozwój przedsiębiorczości w miastach dokumentuje wzrastająca systematycznie liczba podmiotów gospodarczych (Parysek 2005). Małe miasta aktywnie wpływają na rozwój otaczających je obszarów (Młynarczyk-Jasińska 2007). Tym niemniej, z przeprowadzonych dotychczas badań wynika, że w odniesieniu do wskaźników charakteryzujących potencjał gospodarczy małych miast występuje duże zróżnicowanie. Jako czynnik różnicujący podawana jest między innymi liczba mieszkańców poszczególnych miast (Suchta, Jasiński 2008). W literaturze przedmiotu zauważa się również, że najmniejsze miasta mają raczej monofunkcyjny charakter (Szmytkie 2009). Powyższe wzmacnia uzasadnienie podjęcia niniejszego tematu.

Pamiętać należy również o tym, że rozwój najmniejszych miast uzależniony jest od ich położenia w sąsiedztwie większych ośrodków. Również ten, bardzo ważny aspekt będzie brany pod uwagę przy okazji analizy wyników badań.

Rozwój gospodarczy w gminnych strategiach rozwoju małych miast

Przy okazji analizy strategii oraz planów rozwoju najmniejszych miast polskich (oraz zarazem gmin, których stolice one co do zasady stanowią) nasuwa się wniosek, że w większości tych dokumentów zdecydowanie silniej akcentuje się słabe strony związane z rozwojem przedsiębiorczości na wspomnianym terenie. Tak, jakby szukano uzasadnienia do braku działań w zakresie rozwoju przedsiębiorczości. Jest to niewątpliwie jeden z przejawów biernej gminnej polityki przestrzennej (Gaczek 2003). W niektórych strategiach rozwoju (np. strategia rozwoju gminy Działoszyce) zaznacza się tylko zagrożenia i czynniki blokujące przedsiębiorczość. W innych

strategiach (Nowe Warpno, Skalbmierz) te czynniki zdecydowanie dominują nad ewentualnymi szansami związanymi z rozwojem. Dokumenty odnoszące się do innych z kolei ośrodków (Lubomierz, Górzno, Jedwabne, Osiek) charakteryzują zagadnienia związane z gospodarką w sposób bardzo ogólnikowy i pobieżny (Biezuń). Wśród wymienianych słabych stron oraz zagrożeń wskazuje się przede wszystkim na dużą odległość od większych ośrodków, brak rozwiniętej infrastruktury oraz brak dużych inwestorów (m.in. Jutrosin, Moryń, Nowe Warpno, Frampol). W większości wypadków zaznacza się, że na terenie miast dominują przedsiębiorcy – osoby fizyczne. W wielu strategiach jako dominujący dział gospodarki wskazuje się rolnictwo (Chodecz, Cieszanów, Ulanów), agroturystykę, a także zaznacza wzrost znaczenia handlu (Frampol).

Większość wspomnianych dokumentów, przynajmniej w sferze odnoszącej się do zagadnień związanych z gospodarką, należy ocenić negatywnie. Zawarte w nich zapisy są ogólnikowe. Jeżeli już podejmowana jest próba bardziej wnikliwej analizy poszczególnych zagadnień, to sprowadza się ona do akcentowania zagrożeń i barier rozwoju, co uzasadnia późniejszy brak aktywności władz miejskich. Mimo to, można wskazać również (nieliczne) przykłady szczegółowego rozpatrzenia szans i sposobów pobudzania przedsiębiorczości. W strategii rozwoju gminy i miasta Moryń przewiduje się między innymi promocję gospodarczą, stworzenie punktu pobudzania aktywności gospodarczej oraz stosowania innych sposobów na zachęcenie przedsiębiorców do inwestowania (odpowiednie rozwiązania odnoszące się do gospodarki przestrzennej oraz polityki podatkowej). Podkreślić jednak należy, że w dokumentach gminnych zdecydowanej większości najmniejszych miast polskich nie ma klarownej wizji działań, składających się na pobudzenie rozwoju gospodarczego. Oczywiście powyższe nie odnosi się tylko i wyłącznie do dokumentów gminnych z analizowanych ośrodków – jest to niestety o wiele bardziej powszechna tendencja (Skotarczak, Nowak 2009).

Podmioty gospodarcze według sektorów własnościowych w najmniejszych miastach

Od liczby podmiotów gospodarczych zależy, w przeważającym stopniu, ogólny poziom rozwoju przedsiębiorczości w danym mieście (Czornik 2008). Oczywiście, bardzo istotne jest również określenie formy oraz przedmiotu działalności podmiotów gospodarczych. Pierwsza informacja powinna

jednakże dotyczyć liczby podmiotów gospodarczych oraz współczynnika przedsiębiorczości w badanych miastach.

TABELA 1. Przedsiębiorcy ogółem w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna	Dominanta
2004	139	130	243	43	130
2005	141	130	243	41	130
2006	145	137	253	43	113
2007	145	137	253	43	113
2008	147	140	261	50	135

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 2. Współczynnik przedsiębiorczości w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna
2004	135	131	197	76
2005	135	133	202	71
2006	138	135	211	72
2007	137	135	210	73
2008	138	141	206	84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z tabeli 1 oraz tabeli 2 wynika, że zarówno ogólna liczba przedsiębiorców, jak również współczynnik przedsiębiorczości w najmniejszych miastach Polski w latach 2004–2008 wzrosły. Warto podkreślić, że w roku 2008 najmniejsza liczba podmiotów gospodarczych wynosiła 50 w mieście Suraż, które w ciągu wszystkich lat miało najniższą ilość podmiotów gospodarczych spośród wszystkich najmniejszych polskich miast, a największa – 261 podmiotów w mieście Grabów nad Prosną. Współczynnik przedsiębiorczości, również w ciągu wszystkich lat, najmniejszy był w Surażu, jednakże najwyższy już nie w Grabowie, ale Iwoniczu-Zdroju. Wspomniane informacje są istotne, gdyż o ile ludność Suraża nie przekraczała w roku 2008 tysiąca (co potwierdzałoby zależność pomiędzy liczbą ludności miasta a liczbą podmiotów gospodarczych), o tyle, w przypadku współczynnika przedsiębiorczości, wyższą wartość uzyskuje miasto o mniejszej liczbie ludności (Iwonicz-Zdrój) niż, przekraczający 1900 ludności w roku 2008, Grabów nad Prosną. Oba miasta, zarówno to z największą liczbą podmiotów gospodarczych, jak również to z najwyższym współczynnikiem, nie leżą blisko metropolii krajowych. Grabów nad Prosną położony jest 28

kilometrów od Kalisza w województwie wielkopolskim, a Iwonicz-Zdrój w powiecie krosnieńskim (czyli największym, sąsiednim ośrodkiem miejskim jest Krosno).

TABELA 3. Przedsiębiorcy – osoby fizyczne w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna	Dominanta
2004	114	107	201	30	111
2005	115	108	199	28	97
2006	117	111	210	29	91
2007	117	110	209	30	110
2008	119	115	222	35	119

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 4. Spółki prawa handlowego w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna	Dominanta
2004	5	4	17	0	4
2005	6	4	18	0	4
2006	6	5	18	0	2
2007	6	5	19	0	5
2008	6	5	19	0	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podmioty gospodarcze, wyodrębnione według poszczególnych sektorów własnościowych (tabele 3 i 4), są bardzo ważne dla ogólnego rozwoju przedsiębiorczości. Jak wykazują badania, ogólna liczba podmiotów jednego i drugiego rodzaju jest wzajemnie współzależna (Nowak, Kicka 2009). Założenie działalności gospodarczej przez osobę fizyczną wiąże się z najszybszym i najprostszym kontaktem mieszkańców gminy z przedsiębiorczością. Natomiast powołanie spółki prawa handlowego wiąże się z prowadzeniem działalności gospodarczej o szerszym zakresie, połączonej ze stworzeniem większej liczby miejsc pracy w mieście. Podmioty te są w najmniejszych polskich miastach bardzo zróżnicowane. W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych o istotnym wzroście można mówić dopiero w latach 2007–2008. Niezależnie od powyższego, liczba tego rodzaju podmiotów gospodarczych, w żadnym z badanych lat w analizowanych miastach, nie jest niższa, niż 28.

W odniesieniu do spółek prawa handlowego przyrost w ogóle nie występuje. W tym kontekście można przywołać przypadek miasta Goniądz,

w którym w ogóle nie mają siedziby tego rodzaju podmioty gospodarcze. Najwięcej spółek występuje natomiast w Lubniewicach. W tym wypadku należy podkreślić, że oba miasta mają zbliżoną liczbę ludności. W Lubniewicach występowała ponadto, w latach 2004–2008, najwyższa liczba spółek prawa handlowego przypadająca na tysiąc mieszkańców (w roku 2008 – 14,5). W badanych latach, w najmniejszych polskich miastach występowało przeważnie 4–5 podmiotów gospodarczych tego rodzaju. Lubniewice są położone w powiecie sulęcińskim, najbliższym ośrodkiem miejskim jest dla nich liczący ponad 10 tysięcy mieszkańców Sulęcín. Skłania to do wniosku, że duża liczba spółek prawa handlowego nie zawsze jest uwarunkowana położeniem w bliskiej odległości od dużego miasta.

TABELA 5. Spółki prawa handlowego z kapitałem zagranicznym w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna	Dominanta
2004	2	1	11	0	0
2005	2	1	12	0	0
2006	2	1	11	0	0
2007	2	1	11	0	0
2008	2	1	11	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spółki prawa handlowego z kapitałem zagranicznym zlokalizowane na terenie miast (tabela 5) wpływają również w bardzo szerokim zakresie na ich rozwój gospodarczy. Ich działalność łączyć się może bowiem z szerszymi kontaktami pomiędzy miastem a ośrodkami zagranicznymi. W najmniejszych polskich miastach tego rodzaju przedsiębiorców jest niewiele lub w ogóle nie ma. Można nawet przyjąć, że w grupie badanych miast, w szerszym (przekraczającym liczbę siedem) zakresie, spółki prawa handlowego z kapitałem zagranicznym występują w danym okresie tylko w Lubniewicach i Cedyni. Należy podkreślić, że gmina Cedynia stanowi najbardziej wysuniętą na zachód gminę w województwie zachodniopomorskim. Gmina Lubniewice, nie leży przy granicy z RFN, ale powiat sulęciński, w którym jest położona, graniczy z powiatami bezpośrednio sąsiadującymi z RFN.

Podmioty gospodarcze według sekcji PKD w najmniejszych miastach

Osobnego rozpatrzenia wymaga rozłożenie poszczególnych sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w badanych miastach. Z badań wynika, że prawie we wszystkich ośrodkach w latach 2004–2008 dominowała sekcja G (która zostanie rozpatrzona w tabeli 8). To, jak wygląda w najmniejszych polskich miastach liczba poszczególnych sekcji PKD w bardzo dużym stopniu świadczy o roli, jaką pełnią miasta w swojej strefie oddziaływania.

TABELA 6. Przedsiębiorcy z sekcji A PKD w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna	Dominanta
2004	6	5	30	1	4
2005	7	5	32	1	4
2006	7	5	33	1	4
2007	7	6	36	1	4
2008	7	6	42	1	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sekcja A to „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo”. Została ona wybrana do badań z uwagi na, sygnalizowaną w wielu strategiach rozwoju, rolniczą funkcję miast. W jakimś stopniu wydaje się sprzeczna z naturalną rolą miasta, która powinna sprowadzać się do innych funkcji. Analiza tabeli 6 skłania jednakże do wniosku, że same podmioty gospodarcze zajmujące się działalnością rolniczą, lub też działalnością do rolniczej zbliżoną, występują w najmniejszych miastach Polski w niewielkim zakresie. Zdecydowanie najwięcej tego rodzaju podmiotów gospodarczych występuje w mieście Biezuń. W roku 2008 miało ono ponad 1900 ludności. Najmniej podmiotów gospodarczych z sekcji A występowało w Nowym Warpnie (1215 ludności), Skalbmierzu (1291 ludności) oraz Baranowie Sandomierskim (1429 ludności). Można stwierdzić, że liczba przedsiębiorców z sekcji A nie jest zależna od liczby ludności ogółem w mieście. Ponadto, tylko Nowe Warpno jest położone w strefie zewnętrznej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Niska liczba podmiotów gospodarczych z sekcji A nie jest więc zawsze związana z położeniem tego miasta blisko dużego ośrodka.

TABELA 7. Przedsiębiorcy z sekcji F PKD w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna	Dominanta
2004	14	12	34	3	8
2005	16	14	38	3	14
2006	17	16	36	4	15
2007	17	16	36	4	15
2008	18	17	39	3	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sekcja F PKD to budownictwo (w szczególności roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków oraz roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej). Informacja na temat liczby podmiotów gospodarczych powiązanych z tą sekcją PKD jest istotna z uwagi na rolę sektora budownictwa w kształtowaniu funkcji miasta. Zwłaszcza względem miast najmniejszych niezwykle ważne są działania związane z powiększaniem zakresu zabudowy (której duża skala stanowi jeden z elementów miasta). Z tabeli 7 wynika, że wspomnianych podmiotów gospodarczych jest więcej niż tych z sekcji A (co niewątpliwie umacnia miejski charakter wspomnianych ośrodków), ale przewaga owa nie jest zbyt duża. Najwięcej tego typu podmiotów gospodarczych występuje w Grabowie nad Prosną, a najmniej w Działoszycach.

TABELA 8. Przedsiębiorcy z sekcji G PKD w najmniejszych miastach Polski

Rok	Średnia	Mediana	Wartość maksymalna	Wartość minimalna	Dominanta
2004	54	49	111	15	76
2005	54	48	106	14	48
2006	54	48	107	13	45
2007	53	48	109	15	44
2008	52	48	112	17	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przedsiębiorcy z sekcji G występują najliczniej, ogółem spośród wszystkich innych podmiotów gospodarczych, w najmniejszych miastach Polski. Wspomniane podmioty zajmują się handlem hurtowym i detalicznym pojazdami samochodowymi oraz ich naprawą, czyli przede wszystkim działalnością usługową. Najmniej tego rodzaju podmiotów występuje w Suraziu, a najwięcej w miejscowości Chodecz (miasto to liczy ponad 1900 ludności). Liczba przedsiębiorców ze wspomnianej sekcji jest ponad trzykrotnie

większa, niż liczba przedsiębiorców z sekcji F. Podkreślić jednak należy, że liczba ta w najmniejszych miastach ogółem nie wzrasta, w przeciwieństwie do niewielkiego, ale mimo wszystko zauważalnego, przyrostu liczby przedsiębiorców z sekcji F. Ponadto, położone w województwie kujawsko-pomorskim, miasto Chodecz nie znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich. Podobny brak zależności pomiędzy liczbą przedsiębiorców z sekcji G a odległością od dużego ośrodka miejskiego występuje również w odniesieniu do innych badanych miasteczek.

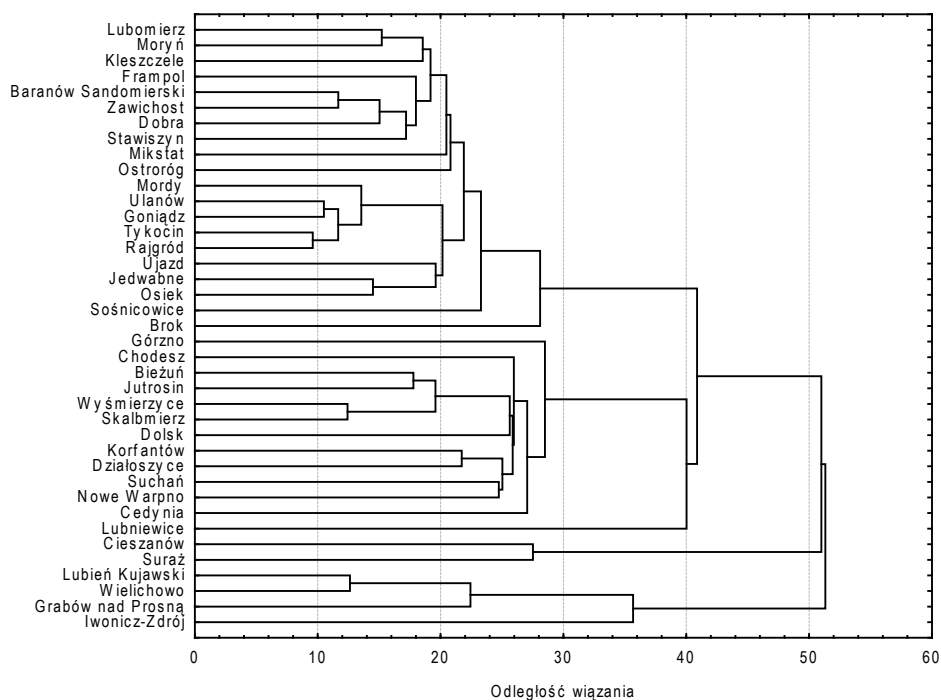
Podkreślić należy, że przedsiębiorczość we wspomnianych miastach odpowiada podejmowanej w literaturze charakterystyce przedsiębiorczości w tzw. „gminach zacofanych”, w których obecność kapitału zagranicznego wśród podmiotów prowadzących działalność gospodarczą jest znikoma, a w pozarolniczej działalności gospodarczej dominuje handel i usługi (Miszczuk 2008).

Zróżnicowanie gospodarcze najmniejszych miast

W celu określenia związków pomiędzy liczbą przedsiębiorców a liczbą mieszkańców najmniejszych miast w Polsce przeprowadzono badania analizy skupień (wyniki – ryc. 1). Podstawę obliczeń stanowią współczynnik przedsiębiorczości w badanych miastach w latach 2004–2008 oraz liczba przedsiębiorców – osób fizycznych, spółek prawa handlowego i spółek prawa handlowego z kapitałem zagranicznym, przypadająca w tych samych latach na tysiąc mieszkańców miast w wieku produkcyjnym. Uznano, że będą to najbardziej obiektywne dane, w oparciu o które możliwe będzie porównanie stanu przedsiębiorczości w najmniejszych miastach w Polsce.

Z ryc. 1 wynika, że najmniejsze miasta Polski są pod względem przedsiębiorczości bardzo mocno zróżnicowane. Wyodrębnione w wyniku analizy skupień grupy miast nie są wewnątrznie powiązane poprzez liczbę ludności. Przykładowo bez przecinka porównywalna (wewnątrznie zróżnicowana) liczba ludności występuje w grupie miast: Iwonicz-Zdrój, Grabów, Wielichowo i Lubień Kujawski oraz z drugiej strony: Lubomierz, Kleszczewo, Moryń i Frampol. Biorąc pod uwagę powyższe, kolejnym etapem badań jest przeprowadzenie analizy korelacji pomiędzy liczbą mieszkańców w miastach a wartościami istotnymi z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości.

RYCINA 1. Analiza skupień dla współczynnika przedsiębiorczości w badanych miastach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 9. Analiza korelacji pomiędzy liczbą mieszkańców a współczynnikiem przedsiębiorczości w badanych miastach w roku 2008

Liczba ludności – współczynnik przedsiębiorczości	Liczba ludności – liczba przedsiębiorców osób fizycznych przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Liczba ludności – liczba spółek prawa handlowego przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Liczba ludności – liczba spółek prawa handlowego z kapitałem zagranicznym przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym
- 0,1618	- 0,0772	0,0066	- 0,0955

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 9 zaprezentowano dane za rok 2008, tym niemniej wskazać należy, że podobne wyniki można przedstawić również w odniesieniu do lat wcześniejszych. W żadnym z badanych wypadków nie wystąpiła korelacja dodatnia istotna, a w trzech przypadkach stwierdzono korelację ujemną (nieistotną). Biorąc pod uwagę dodatkowo wyniki analizy skupień stwierdzić należy, że w najmniejszych miastach Polski nie występuje współzależność pomiędzy liczbą ludności a współczynnikiem przedsiębiorczości.

Podsumowanie

Podkreślić należy, że najmniejsze miasta Polski powinny zostać objęte kolejnymi badaniami, odnoszącymi się w szczególności do spraw demograficznych, społecznych oraz kwestii związanych z gospodarką przestrzenną. Tym niemniej przeprowadzane na cele artykułu badania skłaniają do kilku wniosków. Wyraźnie, w badanych miastach, dominuje sekcja G Polskiej Klasyfikacji Działalności, czyli przede wszystkim handel. Potwierdza to funkcję usługową wspomnianych ośrodków. Bardzo niewiele występuje w nich przedsiębiorców spółek prawa handlowego, a już w szczególności spółek prawa handlowego z kapitałem zagranicznym. Pod względem formy funkcjonowania dominują przedsiębiorcy – osoby fizyczne. Oczywiście, powyższe w sposób istotny rzutuje na zakres funkcji miejskich wspomnianych miast, który jest niepełny.

Rozwój i poziom przedsiębiorczości w najmniejszych miastach nie jest w sposób istotny uzależniony ani od liczby ludności miast, ani od ich położenia na terenie Polski, ani od sąsiedztwa z większymi ośrodkami miejskimi. Podobnie, wspomniane czynniki nie mają bezpośredniego wpływu na jakość strategii rozwoju w gminach, których badane miasta stanowią stolice. W związku z powyższym wskazana jest kontynuacja w literaturze studiów przypadków, jednakże przy uwzględnieniu wskazówek dla całej grupy miast. Do tej pory podobna metoda była przeprowadzana dla małych miast poszczególnych województw. Nic nie stoi na przeszkodzie, by odnieść ją do najmniejszych miast Polski. Tym bardziej, że mają one podobne problemy, znajdują się na granicy funkcji miejskich oraz typowo wiejskich. Dalsze badania we wspomnianym zakresie powinny również stanowić przyczynek do aktualizacji gminnych strategii rozwoju w badanych ośrodkach. Albowiem zmiana obecnego stanu rzeczy uzależniona jest w dużym stopniu od wypracowania konkretnej jej wizji w strategii rozwoju. Władze każdego z badanych miast powinny precyzyjnie określić to, jakie cechy posiada ich miasto w porównaniu do cech przedsiębiorczości wszystkich najmniejszych miast Polski: doprecyzować co jest zaletą, a gdzie znajdują się słabe strony. Punktem odniesienia w tym kontekście powinna być charakterystyka wszystkich najmniejszych ośrodków miejskich, dokonywana w literaturze przedmiotu.

BIBLIOGRAFIA

Borowiecki R., Siuta-Tokarska B., 2008, *Problemy funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Warszawa, Difin, s. 71.

Brojak-Trzaskowska M., 2007, *Zasada przedsiębiorczości* [w:] J. Engelhardt red. *Współczesne przedsiębiorstwo*, Warszawa, CeDeWu, s. 92.

Czornik M., 2008, *Miasto – ekonomiczne aspekty funkcjonowania*, Katowice, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, s. 25, 27.

Daszkiewicz N., 2007, *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Szanse i zagrożenia rozwoju*, Warszawa, CeDeWu, s. 41.

Derlicki D., Derlicka A., 2008, *Uwagi nad powstaniem nowoczesnego miasta na przykładzie Brodnicy w latach 1992–2007* [w:] A. Jezierska-Thole, L. Kozłowski red. *Gospodarka przestrzenna w strefie continuum miejsko-wiejskiego w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 307.

Dziemianowicz W., 2008, *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, s. 152.

Gaczek W., 2003, *Zarządzanie w gospodarce przestrzennej*, Bydgoszcz–Poznań, Oficyna Wydawnicza Branta, s. 13–14.

Gorzela G., 2008, *Miasto jako przedmiot badań ekonomii* [w:] B. Jałowiecki red. *Miasto jako przedmiot badań naukowych w początkach XXI wieku*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, s. 90–91.

Korcelli P., 2008, *System osadniczy Polski – tendencje i uwarunkowania przemian* [w:] T. Markowski red. *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju a wizje i perspektywy rozwoju przestrzennego Europy*, Studia KPZK PAN, Warszawa, s. 31.

Kot J., 2001, Czynniki i decyzje lokalizacyjne jednostek gospodarczych i ludności [w:] T. Markowski, D. Stawasz red. *Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 169.

Miszczuk A., 2008, *Gminy zacofane* [w:] G. Gorzelak red. *Polska lokalna 2007*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, s. 172–173.

Młynarczyk-Jasińska H., 2007, *Działalność gospodarcza w gminach miejsko-wiejskich małych miast województwa łódzkiego* [w:] E. Rydz red. *Podstawy i perspektywy rozwoju małych miast*, Słupsk, Akademia Pomorska w Słupsku, s. 211.

Nowacka-Rejzner U., Zawada K. 2009, *Funkcja przemysłowa w przestrzeni małych miast – wybrane zagadnienia* [w:] T. Marszał red. *Funkcja przemysłowa małych miast*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 23–38.

Nowak M., Kicka E., 2009 *Rejestracja przedsiębiorców – osób fizycznych w gminach wiejskich na terenie stref zewnętrznych obszarów metropolitalnych jako czynnik rozwoju gospodarczego*, „Samorząd terytorialny” nr 12/2009, Wolters Kluwer Business, Warszawa, s. 56.

Paryszek J., 2005, *Miasta polskie na przełomie XX i XXI wieku. Rozwój i przekształcenia strukturalne*, Poznań, Wydawnictwo Naukowe Bogucki, s. 97.

Smętkowski M., 2009, *Nowe relacje między metropolią a regionem* [w:] B. Jałowiecki red. *Czy metropolia jest miastem?*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, EUROREG, s. 37.

Skotarczak T., Nowak M., 2009, *Nieruchomości gminne w gminnych programach rozwoju w strefie zewnętrznej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego*, „Zarządzenie publiczne” nr 1/2009, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków, s. 41–43.

Słodczyk J., 2003, *Przestrzeń miasta i jej przeobrażenia*, Opole, Uniwersytet Opolski, Studia i Monografie nr 298, s. 58–59.

Suchta J., Jasiński J., 2008, *Zmiany w potencjale społeczno-ekonomicznym małych miast regionu Warmii i Mazur* [w:] K. Heffner red. *Współczesne problemy rozwoju ośrodków lokalnych*, Katowice, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, s. 189.

Szymytkie R., 2009, *Zróżnicowanie funkcjonalne małych miast województwa dolnośląskiego* [w:] T. Marszał red. *Struktura funkcjonalna małych miast*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 13.

Twardzik M., 2009, *Zmiany funkcji handlowej małych miast województwa śląskiego* [w:] T. Marszał red. *Funkcja usługowa małych miast*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 109.

Zuzañska-Żyśko E., 2005/2006, *Społeczno-gospodarcze konsekwencje procesu transformacji na przykładzie Wojkowic – małego miasta podgórniczego* [w:] K. Heffner, T. Marszał red. *Małe miasta – studium przypadków*, Łódź, PTG, Uniwersytet Łódzki.

Ponadto przeanalizowano strategię rozwoju dla wszystkich gmin, których badane miasta stanowią stolice.

Załącznik – lista badanych miast

Lubomierz, Suchań, Cedynia, Moryń, Nowe Warpno, Lubniewice, Iwonicz-Zdrój, Cieszanów, Ulanów, Baranów Sandomierski, Suraz, Tykocin, Kleszczele, Jedwabne, Rajgród, Goniadz, Frampol, Górzno, Chodecz, Lubień Kujawski, Biezuń, Brok, Mordy, Wyśmierzyce, Korfantów, Ujazd, Sośnicowice, Skalbmierz, Działoszyce, Zawichost, Osiek, Stawiszyn, Grabów nad Prosną, Mikstat, Dobra, Jutrasin, Ostroróg, Dolsk, Wielichowo.

Maciej J. Nowak

Milena Lusarczyk

ENTREPRENEURSHIP IN THE SMALLEST TOWNS OF POLAND

(Summary)

The article characterizes the entrepreneurship in the smallest towns of Poland (below 2 thousand inhabitants). In particular, the number of entrepreneurs, as well as their selected proprietary and functional groups were taken into consideration. The research allowed for the relationship between the scale of entrepreneurship in the towns and their location and size. Besides, some investigation was undertaken into the economic strategies of the *gminas* (communes), whose main towns are the ones analyzed in the article.